

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В
УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2311-ср-с
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
К.В. Бражко

Керівник: доцент кафедри соціології, кандидат
філософських наук Кудінов І.О.

Рецензент: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
д.філос.н., доцент Краснокутський О.В.

Запоріжжя – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Бражко Катерині Вікторівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни

керівник роботи Кудінов І.О., доцент кафедри соціології, к.філос.н

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «18» січня 2024 року № 77-с

2. Строк подання студентом роботи 6 червня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Замашкіна О. Д. Комплексний підхід щодо соціальної підтримки молодих сімей. Соціальна робота в Україні: теорія і практика, 1–2, 2016, 77-85 с.; Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ: Компринт, 2023, 449 с.; Соціальна педагогіка: Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А. Й. Капської. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 488 с.; Лукашевич М.П. Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посібник. Київ : ПІК ДСЗУ, 2012. 186 с.; Підвальна Ю. Особливості соціальної роботи та соціального обслуговування молодих сімей. Humanitas, 1, 2022, 94–100; Панов, І. В. Забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, №2 (46). 2023, 203-214 с; Семигіна Т. В. Військовий конфлікт в Україні: виклики та можливості для соціальної роботи. *Україна в сучасному світі: виклики і можливості*. Збірник тез міжнар. наук. конф. (13-14 квітня 2016 р.). 2016 р., 10-12 с.; Пилипенко Я. С. (2017). Демаркація понять воєнний конфлікт, збройний конфлікт та війна. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут*. Політологія. Соціологія. Право, (1-2). 2017, 143-146 с.; Слюсар Л. (2023). Українська сім'я в умовах війни. *Демографія та соціальна економіка*, № 2 (52). Видавець: ВД «Академперіодика» НАН України. 2023, 3-20 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати підходи до дослідження соціальної роботи з сім'ями в умовах війни. 2. Уточнити зміст понять «умови війни», «сім'я», «молода сім'я», «соціальні послуги». 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з сім'ями в умовах війни. 4. Визначити особливості молодих сімей як об'єкта соціальної роботи. 5. Проаналізувати нормативно-правові засади соціальної роботи сім'ями в умовах війни. 6. Дослідити сучасний стан соціальної роботи з сім'ями в умовах війни. 7. визначити напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з сім'ями в умовах війни.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) 7 рисунків, 1 таблиця

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кудінов І.О., доцент кафедри соціології, к.філос.н	02.02.2024	02.02.2024
Розділ 2	Кудінов І.О., доцент кафедри соціології, к.філос.н	11.03.2024	11.03.2024
Розділ 3	Кудінов І.О., доцент кафедри соціології, к.філос.н	03.04.2024	03.04.2024

7. Дата видачі завдання 18 січня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2023	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2024	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2024	виконано
4.	I розділ	Лютий – березень 2024	виконано
5.	II розділ	Березень – квітень 2024	виконано
6.	III розділ	Квітень – травень 2024	виконано
7.	Систематизація висновків	Травень 2024	виконано
8.	Нормоконтроль	Травень 2024	виконано

Студент _____ К.В.Бражко

Керівник роботи _____ І.О.Кудінов

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.О. Широкова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 49 сторінок, 40 позицій у списку літератури, 7 рисунків, 1 додаток

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, УМОВИ ВІЙНИ, СІМ'Я, МОЛОДА СІМ'Я, СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Мета дослідження: визначення напрямків оптимізації системи надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.

Об'єкт дослідження: молоді сім'ї в Україні в умовах війни.

Предмет дослідження: надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення, індукція, дидукція, синтез, аналіз статистичних даних.

Гіпотеза: воєнні дії суттєво впливають на життя сімей, як наслідок нормативно-правова база, методики роботи та проблематика постійно змінюються та потребують постійного аналізу і доопрацювань. Надання соціальних послуг молодим сім'ям впливає на їх благополуччя, соціальну підтримку і зменшенні соціальних проблем. Але ефективність і якість послуг може знизитись за рахунок недостатнього фінансування, організації процесу надання соціальних послуг чи вчасному виявленні проблем.

Висновки: 1. На ситуацію в сім'ї можуть впливати різноманітні чинники, які дестабілізують нормальне функціонування молоді сім'ї.

2. Відповідно до розглянутих статистичних даних молоді сім'ї частіше зустрічаються в нашій країні.

3. Держава намагається покращити демографічну ситуацію шляхом соціальної допомоги саме сім'ям з дітьми.

SUMMARY

The qualification work consists of 49 pages, 40 references, 7 figures, 1 supplement

SOCIAL WORK, WAR CONDITIONS, FAMILY, YOUNG FAMILY, SOCIAL SERVICES

The purpose of the study is to identify ways to optimize the system of social services for young families in Ukraine in the context of war.

Object of study: young families in Ukraine during the war.

The subject of the study is the provision of social services to young families in Ukraine during the war.

Research methods: analysis, generalization, induction, deduction, synthesis, analysis of statistical data.

Hypothesis: military operations have a significant impact on the lives of families, and as a result, the legal framework, methods of work and issues are constantly changing and require constant analysis and refinement. The provision of social services to young families has an impact on their well-being, social support and reduction of social problems. However, the effectiveness and quality of services can be reduced due to insufficient funding, organization of the social service delivery process, or timely detection of problems.

Conclusions: 1. The situation in the family can be affected by various factors that destabilize the normal functioning of a young family.

2. According to the statistics reviewed, young families are more common in our country.

3. The state is trying to improve the demographic situation by providing social assistance to families with children

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	6
1.1. Стан наукової розробки проблеми надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.....	6
1.2. Уточнення змісту основних понять: «соціальна послуга», «молода сім'я», «Україна в умовах війни».....	8
1.3. Принципи та методи дослідження проблеми надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.....	13
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	17
2.1. Молода сім'я як об'єкт соціальної роботи.....	17
2.2. Нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні в умовах війни.....	21
2.3. Організація надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні.....	24
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	29
3.1. Сучасний стан надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні.....	29
3.2. Напрямки оптимізації надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.....	36
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	42
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Україна знаходиться в стані війни вже 10 років, 2 роки з них воєнні дії охопили не тільки схід, а й всю територію держави. В наслідок російської агресії постраждали всі сектори державного правління, а особливо соціальний сектор, бо найголовніший ресурс будь-якої країни це людський ресурс. Велика кількість громадян були змушені покинути країну, для збереження свого життя, такий хід подій безумовно вдарив по демографічній складовій країни.

Основний шлях стабілізації демографічної складової є створення інституту сім'ї, тому така категорія клієнтів в сучасній Україні доволі вразлива і потребує захисту та допомоги держави в більшій мірі ніж в довоєнний стан, особливо це стосується саме молодих сімей.

Система соціального обслуговування має змінюватися і підлаштовуватися під сучасні реалії, коли ми говоримо про реальність де вирує війна, то такі зміни мають відбуватися дуже швидко і без зайвих зволікань.

Проблемна ситуація виявляється в тому, що після повномасштабного вторгнення у громадян з'явилися нові проблеми, які їм були не знайомі, такі як втрата житла, роботи, смерть близьких, через воєнні дії, окупація рідних міст і селищ, розлука з близькими, які пішли воювати. Через це дуже важлива підтримка з боку держави, яка допоможе вийти з кризової ситуації та отримати опору в житті.

Держава має заохочувати громадян створювати нові сім'ї, тому на соціальну політику лягає низка проблем, які вони мають вирішити, щоб проаналізувати наявні проблеми та знайти шляхи їх вирішення.

Роботи, що були присвячені аналізу основних аспектів молодих сімей охарактеризовано у працях І. В. Пеша, Юлія Підвальна, В. В. Галайдюк, І. В. Сопівник, О. Б. Кошук, О. Д. Замашкіної, Т.В. Семигіної, А. Й. Капської.

Об'єкт дослідження – молоді сім'ї в Україні в умовах війни.

Предмет дослідження – надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни.

Метою дослідження є визначення напрямків оптимізації системи надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни. Відповідно до мети дослідження можна виділити такі завдання:

- уточнити зміст понять «умови війни», «сім'я», «молода сім'я», «соціальні послуги»;
- проаналізувати підходи до дослідження соціальної роботи з сім'ями в умовах війни;
- обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з сім'ями в умовах війни;
- визначити особливості молодих сімей як об'єкта соціальної роботи;
- проаналізувати нормативно-правові засади соціальної роботи сім'ями в умовах війни;
- дослідити сучасний стан соціальної роботи з сім'ями в умовах війни;
- визначити напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з сім'ями в умовах війни.

Гіпотеза: воєнні дії суттєво впливають на життя сімей, як наслідок нормативно-правова база, методика роботи та проблематика постійно змінюються та потребують постійного аналізу і доопрацювань. Надання соціальних послуг молодим сім'ям впливає на їх благополуччя, соціальну підтримку і зменшенні соціальних проблем. Але ефективність і якість послуг може знизитись за рахунок недостатнього фінансування, організації процесу надання соціальних послуг чи вчасному виявленні проблем.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Стан наукової розробки проблеми надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни

Соціальна робота – це наука, яка постійно розвивається та не стоїть на місці, враховуючи мінливість соціальних проблем і широту їх розвитку, дослідження соціальної роботи потребують постійної актуалізації. Формою існування та розвитку науки є наукове дослідження, вони призначені для всебічного вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури і зав'язків між собою. Доступ до досліджень та їх реалізація приносить корисні результати людині на практиці.

Сім'я вважається одним з ключових соціальних інститутів людства, це й не дивно, бо перший й ключовий вплив на людину в її подальшому розвитку, світосприйнятті та набутих навичках вона вчиться саме у цьому інституті. В подальшому, на формування людини впливають й інші соціальні інститути, в які вона потрапляє, але основу розвитку покладає саме сім'я. Тому таке соціальне формування як сім'я є предметом уваги багатьох дослідників.

Молода сім'я аналізуються з різних точок зору дослідниками з різних дисциплін: історія (розвиток сім'ї як інституту на різних етапах суспільного розвитку), соціологія (сім'я як соціальна одиниця), демографія (демографічна точка зору), економіка (сім'я з точки зору економічної ефективності), право (сім'я та подружжя з точки зору прав та обов'язків), психологія (створення сім'ї та шлюбне партнерство як добровільний вибір індивідів з метою створення спільного простору для взаємного задоволення потреб).

Дослідження про сім'ю вивчаються дуже давно, зі стародавності до наших днів. Погляди на шлюб і родину обґрунтували навіть античні мислителі, які

висували свою критику про родину їхнього часу і створювали свої способи вирішення цих проблем. З розвитком суспільства сім'я проходила свої етапи розвитку. Вона ніколи не стояла на місці і регулярно вносила свої корективи в життєустрій народу. Сім'я переходила від нижчого рівня до вищого, відповідно до того як змінювалось суспільство.

О. Д. Замашкіна охарактеризувала основні напрямки та технології роботи соціальних служб з молодими сім'ями, окреслила базовий комплекс послуг, які спрямовані на підтримку молодих сімей на державному рівні [5].

І. В. Пеша, В. В. Галайдюк, І. В. Сопівник, О. Б. Кошук створили навчальний посібник «Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю», в якому описуються практичні та теоретичні основи соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю. Зазначені та охарактеризовані методи соціальної роботи, що використовуються у практичній діяльності соціального працівника з вище зазначеними категоріями клієнтів, а також визначено специфічні потреби і особливості роботи з вразливими категоріями клієнтів [20].

Професорка А.Й. Капська описує процес соціалізації, її особливості та нюанси, які важливі для становлення молодого сім'ї і її подальшому розвитку. Також зазначено про важливість процесу комунікації і комунікаційних навичок. Визначає сім'ю як «провідний фактор соціального виховання особистості», основні її функції, класифікацію сімей та її особливості, а також вплив на розвиток особистості в період її розвитку та становлення [35].

М. П. Лукашевич розглядає сім'ю у контексті соціологічної науки, виділяє її об'єкт, предмет і категорії. Визначає сім'ю як малу соціальну групу та соціальний інститут, розглядає варіанти розвитку сім'ї, в контексті національних особливостей і глобального впливу на сім'ю культури та звичаїв українського народу [10].

Юлія Підвальна описує молоду сім'ю як незахищену верству населення, яка ризикує потрапити в складні життєві обставини і потребує державного захисту [22].

Панов І.В. описує необхідність регулювання системи надання соціальних послуг в умовах повномасштабного вторгнення і розглядає можливість більшої залученості місцевої влади до питань і проблем соціального характеру у своїй громаді, відповідно до їх можливостей [19].

Семигіна Т. В. аналізує проблеми, які з'явилися в умовах воєнних дій, починаючи з 2014 року та варіанти їх вирішення, а також оптимізацію системи надання соціальних послуг для вразливих верств населення [31].

Пилипенко Я. С. у своєму дослідженні аналізує зміст понять «воєнний конфлікт» та «збройний конфлікт», а також поняття «війна». Визначає відмінні та спільні якості і зв'язок між ними [21].

Слюсар Л.І. визначає проблеми сім'ї під час військових дій та ризики для української сім'ї [34].

Бондаренко-Зелінська Н. Л. зазначає про врегулювання конфліктів в сім'ях військовослужбовців та комбінованої процедури медіації-консиліації (med-cons) як конкретний приклад методу залагодження конфлікту [3].

У висновку можна зазначити, що дослідження сім'ї та військового конфлікту у сучасному українському суспільстві є актуальною та поширеною темою досліджень науковців. Характер тем досліджень окреслює молоду сім'ю не тільки в контексті соціального, а й в контексті соціології, права, економіки, політики, психології, а також інших наук.

1.2. Уточнення змісту основних понять: «соціальна послуга», «молода сім'я», «Україна в умовах війни»

Створення сім'ї – одна з найважливіших речей для людства. Молоде подружжя задається ціллю відтворити в житті свою ідеальну модель сімейних відносин. Але маючи таке бажання більшість людей не підозрює, що молоді сім'ї дуже часто стикаються з великою купою проблем, саме молоді сім'ї доволі

болісно реагують на соціальні, економічні, політичні або будь-які інші зміни в суспільстві.

У сучасних реаліях нашої країни, часи активної щоденної загрози життю, існує тенденція до створення нових сімей, але ті ж самі чинники в подальшому розвитку цих нових сімей стають їм на заваді і нерідко сім'я стикається з кризою, яку не може подолати самотійно. Погіршення сімейного становища спонукає активно досліджувати проблематику їх розвитку.

На молоді сім'ї покладається велика відповідальність, бо саме вони асоціюються поняттям нового і сучасного. Такі сім'ї задають тенденції подальшого розвитку інституту сім'ї, його особливостей і ймовірної проблематики. В молоде покоління, яке виховується такими родинами, закладаються нові моральні, етичні та сімейні цінності, які вони в подальшому будуть транслювати у своїх власних сім'ях.

Поняття молоді сім'ї досить неоднозначне, через відсутність чітких критеріїв визначення. За критерії можна взяти: вік подружжя, термін спільного проживання після укладання шлюбу, наявність дітей і їх вік тощо. Через невизначеність конкретних критеріїв, різні дослідники пропонують інтерпретувати поняття по-різному.

У рамках цього дослідження важливо чітко окреслити, яку саме сім'ю характеризують як молоду. Термін «молода сім'я» став використовуватися з наукової точки зору у літературі та офіційних документах колишнього Радянського Союзу на початку 1980-х років, в яких політика Радянської держави щодо сім'ї була спрямована на підвищення народжуваності та зменшення кількості розлучень, значна їх частина була в сім'ях, які проіснували всього 1-3 роки. Це призвело до того, що молоду сім'ю визначили як тип сім'ї, що вимагає особливих заходів підтримки. У зарубіжній науковій літературі цей термін рідко використовується самотійно, в західних країнах молоді сім'ї не вибираються в якості окремого об'єкта сімейної політики [13].

Найбільш об'єктивне трактування поняття «молода сім'я» дає Енциклопедія для фахівців соціальної сфери за редакцією І. Д. Зверевої. Молода сім'я – це сім'я від першого шлюбу, в якій є діти дошкільного віку, а вік їх батьків не перевищує 30 років. Це визначення базується на кількох ключових положеннях, що дозволяє класифікувати сім'ю як молоду: 1) юний вік пари; 2) недовготривалість сімейного життя; 3) відсутність життєвого і соціального досвіду; 4) відсутність досвіду у вихованні дітей [4].

Капська визначає молоду сім'ю як соціальну групу, в якій вік чоловіка і дружини не перевищує 35 років і яка заснована на визначенні форми законного шлюбу [22].

Також у 7 пункті 1 статті Закону України Про основні засади молодіжної політики зазначено, що віковим обмеженням членів молодого родини не мають перевищувати 35 років [26].

Відповідно до законодавства України шлюбний вік громадян починається з настанням 18 років, але шлюбний вік може зменшитись до 16 років, за рішенням суду, якщо рішення про вступ до шлюбу буде добровільне та відповідати інтересам особи [33].

Тому, враховуючи все вище зазначене можна визначити, що молода сім'я – це соціальна група, в якій чоловік та дружина досягли шлюбного віку, тобто 18 років, або 16 років, за встановленням суду, і не перетнули вікову межу у 35 років, засновані на законному шлюбі, мають перший шлюб та в якій є діти дошкільного віку.

Соціальна робота з молодими сім'ями в умовах надзвичайних ситуацій, особливо в умовах воєнного стану, має специфічні особливості, такі як невизначеність зовнішнього середовища, високий рівень напруженості та стресу, високий рівень економічної та соціальної нестабільності. Ці фактори негативно впливають на розвиток стосунків у молодих сім'ях, а тому соціальна робота з ними має велике значення.

Наступне визначення, яке потребує чіткого пояснення – це соціальні послуги. Молода сім'я тісно контактує з органами державної влади, задля покращення умов життєдіяльності і підвищення соціальних стандартів. Часто така категорія суспільства стає незахищеною ланкою населення і потребує сторонньої допомоги з боку держави. Соціальна підтримка молодих сімей є важливою складовою соціальної роботи держави відносно суспільства, ця форма підтримки має на меті поліпшення якості життя населення України та збільшення демографічних показників.

Відповідно до пункту 17 частини 1 статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» «соціальні послуги – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг» [28].

Опалюк Т. Л. визначає соціальні послуги як «дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [38].

Отже, соціальні послуги мають різний вплив на складні життєві обставини сім'ї, вони проявляються у профілактиці, мінімізації наслідків та подоланні складних життєвих обставин, а також направлені на підтримку соціальної сфери, її подальшому розвитку та підвищенні якості соціальної політики в цілому.

Останнє поняття, з яким стикнулася наша держава у 2014 році – це умови війни. 2014 рік був одним з найскладнішим за всю історію незалежності України, російська окупація Кримського півострова переросла в активний збройний конфлікт на сході країни. Цей конфлікт спричинив людські страждання, велику кількість загиблих серед населення, переміщення громадян всередині країни або еміграцію закордон.

Відповідно до статті 1 пункту 1 Закону України Про правовий режим воєнного стану від 19.10.2023 «воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи

загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [27].

Пилипенко Я. С. визначила ключові критерії війни такі як присутність збройних сил конфліктних сторін на одній території; застосування зброї з обох сторін; політичні, економічні, ідеологічні, соціальні та інші причини формування конфлікту; розрив дипломатичних відносин і розірвання двосторонніх угод між воюючими сторонами; введення спеціальної правової системи; якісні зміни у суспільстві [21].

Відповідно до вище зазначених критеріїв можна визначити, що війна – це збройний конфлікт, що відбувається між двома або більше сторонами з соціальних, політичних, економічних, ідеологічних та інших мотивів, під час яких розриваються дипломатичні відносини та двосторонні договори між конфліктуючими сторонами і як наслідок війни владою встановлюється спеціальний правовий статус держави та відбувається якісні зміни суспільства.

Щодо терміну «Україна в умовах війни», то треба окреслити часові межі початку війни та коротко окреслити передумови збройного конфлікту. 20 лютого 2014 р. Російська Федерація вступила у війну з Українською державою, ініціювавши збройне захоплення української інфраструктури та території Кримському півострову, а також 12 квітня 2014 р. вторгнення Російської Федерації військовими розвідувально-диверсійними підрозділами відбулося на сході України. У серпні того ж року підрозділи Збройних Сил Російської Федерації вторглися на територію України без оголошення війни. 24 лютого 2022

року відбулося загострення конфлікту, за рахунок активних наступальних дій по всій території України Російської Федерації, що продовжується до сьогодні.

Беручи до уваги вище зазначене можна визначити, що Україна в умовах війни – це збройний конфлікт, що відбувається між Україною та Російською Федерацією, починаючи з 2014 року та продовжуються по сьогоднішні дні, з соціальних, політичних, економічних, ідеологічних та інших мотивів, під час яких розірвалися дипломатичні відносини та двосторонні договори між конфліктуючими сторонами і як наслідок владою встановлюється спеціальний правовий статус «воєнний стан» та відбувається якісні зміни суспільства.

Таким чином, було визначено основні поняття з теми, які в подальшому допоможуть краще розуміти специфіку роботи у конкретній проблематиці молоді сім'ї. Сформовано важливість соціальних послуг в умовах воєнного часу для молодих сімей, а також окреслено поняття української війни.

1.3. Принципи та методи дослідження проблеми надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни

Дослідження – це процес отримання необхідної інформації для визначення проблеми, розробки методів збору інформації та проведення аналізу даних, кінцева мета дослідження – вирішення соціальних проблем, пов'язаних з певними соціальними процесами та передбаченням їх подальшого розвитку [7].

Існує велика кількість типів досліджень, тому наукові дослідження мають доволі розгалужену систему класифікації, яка окреслює основні характеристики такі як: характер спрямованості, зміст, джерело фінансування, зміст завдання, тривалість проведення та умови проведення дослідження [7].

Під час наукового дослідження застосовуються певні методи для отримання інформації про досліджуваний об'єкт, предмет чи явище. Отримана інформація дозволяє проаналізувати та обробити інформацію для побудови наукових теорій і вироблення практичних рекомендацій.

Олена Карагодіна і Тетяна Семигіна виокремлюють такі ключові парадигми досліджень у соціальній роботі, як позитивістська, інтерпретативна та критична [7].

Позитивістська парадигма є за своєю суттю емпірико-аналітичною, редукціоністською. Вона спирається на експериментальні, квазі-експериментальні, кореляційні (статистичні) та інші методи дослідження. Від дослідників очікується дистанційована, нейтральна позиція.

Інтерпретативна парадигма вважається постпозитивістською, постмодерністською, натуралістичною. До її методології належать: феноменологія, обґрунтована теорія, етнографія, вивчення випадків, описовий, тематичний, історичний метод, метод Дельфі. Позиція дослідників може бути «близькою», коли ті, хто проводять дослідження, мають власну зацікавленість і можуть бути учасниками соціальних перетворень, що супроводжують практику соціальної роботи.

Критична парадигма – розвивальна (емансипативна), постмодерністська, постструктуралістська. До її методології відносять: феміністичні дослідження, дослідження в дії, критичну етнографію тощо. У межах цієї парадигми використовують відкрите спостереження або інтерв'ю, фокус-групи абощо. Позиція дослідників – близька, активно використовуються ті парципативні (учасницькі) методи, які передбачають співпрацю між дослідником та досліджуваними (клієнтами), котрих вважають експертами [7].

Соціальна робота має свої індивідуальні методи, які застосовуються у дослідницькій діяльності соціального працівника. Для початку потрібно дізнатися значення поняття «метод».

Необхідна частина будь-якої науки – це закони, принципи, методи. У соціальній роботі пропонується виділити закономірності свого функціонування і розвитку суб'єкта, а також ті, які розкривають сутність зв'язку між суб'єктом і об'єктом соціальної активності та їх діалектику.

Метод соціальної роботи це – сукупність прийомів діяльності суб'єктів соціальної роботи, що використовують для розв'язання соціальних проблем клієнтів, стимулювання розвитку їхніх сил, конструктивної діяльності щодо зміни несприятливої життєвої ситуації [32].

Методи соціальної роботи мають свою класифікацію. У Короткому енциклопедичному словнику соціальної роботи міститься класифікація, що зазначається у вітчизняних наукових джерелах соціальної роботи, у якій методи соціальної роботи класифікуються за:

- за напрямками та формами соціальної роботи: організаційні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні;
- за об'єктами соціальної роботи: індивідуальні, групові, в громаді;
- за суб'єктами соціальної роботи: методи, що застосовують окремі спеціалісти; колектив соціальної служби, орган управління соціальною роботою.

Оскільки соціальна робота як наука органічно пов'язана з усім комплексом інших галузей теоретичного знання, в ній виділяють кілька груп принципів: філософських (детермінізм, рефлексія, розвиток), загальних для соціальних наук (історизм, соціальні умови, соціальна значимість) і приватних (організаційна, змістовна) [40].

У наукових дослідженнях можна виділити два рівня дослідницької діяльності: теоретична та емпірична. В теоретичному методі пізнання часто використовуються абстрагування, ідеалізація, започаткування нових понять, утворення гіпотез, моделей, теорій. Емпіричні дослідження, в свою чергу, стосуються саме практичної складової діяльності, тут застосовуються такі методи як спостереження чи експериментах, які наочно спростують або підтверджують теорії чи гіпотези [16].

Для того щоб зрозуміти сутність теоретичного дослідження важливо усвідомити, що наука не обмежується переліком сухих фактів чи простим описом досліджуваних явищ. На початку дослідження висуваються певні теорії,

гіпотези, концепції, які розкривають сутність механізму досліджуваного явища. Накопичений матеріал систематизують і описують для того, щоб встановити зв'язки між окремими елементами, їх називають феноменологічні або дескриптивні, вони, зазвичай, використовуються на початкових етапах дослідження. Пояснювальні, а також інтерпретативними теорії конкретизують і чітко описують досліджуване явище чи об'єкт [40].

Теоретичні методи пізнання.

Аналіз – це розбивка об'єкта на складові (сторони, ознаки, властивості, відносини) з метою їх поглибленого вивчення [16].

Синтез – це об'єднання раніше ідентифікованих частин (сторін, характеристик, властивостей, взаємозв'язків) об'єкта в єдине ціле [16].

Абстракція – це метод абстрагування певних властивостей і відносин об'єкта і, в той же час, акцент на тих, які є безпосереднім предметом наукового дослідження [16].

В процесі пізнання часто необхідно на основі вже наявних знань зробити висновки, які є новими знаннями про невідомому. Це робиться за допомогою таких методів, як індукція і дедукція.

Індукція – це метод наукового пізнання, при якому висновки про те, що є загальним, робляться на основі знання деталей. Це міркування, за яким визначається обґрунтованість гіпотези або гіпотези. У реальному знанні індукція завжди відбувається з дедукцією і органічно пов'язана з нею [16].

Дедукція – це метод пізнання, при якому на основі загального принципу нове, істинне знання про щось окремому обов'язково повинно бути виведено з певних позицій як справжнє. За допомогою цього методу людина знає загальних прав [16].

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Молода сім'я як об'єкт соціальної роботи

Члени сім'ї пов'язані між собою шлюбом, спорідненістю, спільним проживанням та взаємною моральною відповідальністю. Вона має складний і цілісний суб'єктний характер і самообілізується для забезпечення індивідуального виживання та підтримання трудових і структурних зав'язків, отримуючи при цьому допомогу від різних соціальних служб та інституцій.

Через розмаїття типологій сімей будь-яка сім'я може бути клієнтом соціальних служб, але проблеми, необхідна допомога та підтримка, а також утримання сім'ї завжди відрізняються. Для того, щоб зрозуміти розмаїття типологій сімей та проаналізувати специфіку сімей як клієнтів соціальної роботи, необхідно розглянути їхні характеристики.

На сучасному етапі розвитку соціальної роботи як науки чи практичної діяльності невизначено сталої, конкретної та стандартизованої типології сім'ї, але посилаючись А. Й. Капську можна виділити таку класифікацію сім'ї [20]:

За складом:

- нуклеарна сім'я (з двох поколінь – батьків та дітей);
- складна сім'я (сім'я з кількох поколінь);
- неповна сім'я (з одним батьків та дітьми);
- материнська сім'я (жінка, яка не була в шлюб з дитиною/дітьми).

За кількістю дітей:

- бездітна сім'я;
- одnodітна сім'я;
- малодітна сім'я (з двома дітьми);
- багатодітна сім'я (з трьома та більше дітьми).

За сімейним стажем:

- молода сім'я;
- сім'я середнього шлюбного віку;
- зріла сім'я.

За національним (етнічним) складом:

- однонаціональна сім'я;
- міжнаціональна сім'я;
- сім'я з громадян різних держав;
- сім'я з осіб різного віросповідання.

За місцем проживання:

- міська сім'я;
- сільська сім'я;
- віддалена сім'я.

За рівнем матеріального достатку:

- сім'я з середнім матеріальним достатком;
- малозабезпечена сім'я;
- сім'я, що перебуває за межею бідності;
- заможна сім'я;
- елітарна сім'я.

За особливими умовами сімейного життя:

- Студентська сім'я;
- дистантна сім'я;
- сім'я у громадянському шлюбі;
- сім'я біженців;
- сім'я внутрішньо переміщених осіб.

За якістю сімейних взаємин:

- благополучні сім'ї;
- неблагополучні сім'ї (сім'ї з стійкими конфліктами у взаємостосунках між подружжям, батьками і дітьми; сім'ї з алко- чи наркозалежними членами; сім'ї з низьким морально-культурним рівнем батьків;

сім'ї з насильством щодо членів родини; сім'ї, де є засуджені чи ув'язнені; сім'ї, де є серйозні помилки і прорахунки у вихованні дітей).

З плином часу та життєвого циклу сім'я може переходити від одного типу до іншого, стикаючись з різними перешкодами у житті. Тому кожна сім'я не може бути сталою одиницею людського життя, вона постійно піддається змінам, трансформуючись знову і знову.

Сім'я як соціальний інститут має виконувати певні функції, які на неї покладає суспільство та держава. Функціонування сім'ї становить основу її життя і дозволяє їй задовольнити найважливіші потреби кожного члена сім'ї (особисті потреби), спільні потреби сім'ї (групові) та найважливіші потреби суспільства (суспільні).

Основною функцією сім'ї є виховна функція, вона допомагає передавати цінності та традиції, передавати життєвий досвід від покоління до покоління та сприяти особистісному розвитку дитини. Функція включає в себе розвиток моральних та духовних цінностей, створення комфортної психологічного середовища, опанування дитиною комунікативних навичок для ефективної взаємодії з суспільством, сприяти всебічному інтелектуальному розвитку та культурному розвитку [20].

Також виділяють такі функції як репродуктивна, яка задовольняє потребу в продовженні роду та підготовці молодого покоління до народження та виховання дітей; матеріально-економічна, що забезпечує родині засоби до існування та задоволенні базових потреб людини; побутова функція організує ведення побуту та господарської діяльності; рекреаційна функція вирішує потребу у відпочинку та якісному проведенні дозвілля; емоційна функція започатковує психологічний комфорт, відчуття безпеки і підтримку; комунікативна функція створює контакт між усіма членами родини та набуття комунікативних навичок [20].

Якщо порушується виконання будь-якої з функцій, то порушується забезпечення базових потреб людини та ефективність виховання майбутнього

покоління, що є основною функцією родини. Різні сім'ї стикаються з різними проблемами. У той час як деякі сім'ї вирішують свої проблеми самостійно, інші потребують професійної допомоги. Причинами звернення за професійною допомогою можуть бути різними.

Загалом, проблематику молодих сімей можна поділити на декілька категорій, які формуються в залежності від невиконання конкретних сімейних функцій. Родина може потрапити як в одну категорію, так і мати комплекс проблем з різних категорій проблематики. Можна виділити соціально-педагогічну, соціально-психологічну, матеріально-економічну та юридичну категорію проблем [20].

У соціально-педагогічну категорію можна віднести проблеми з залежністю, невиконання батьківських обов'язків, відсутність знань про виховання дітей, погані комунікативні навички, які викриваються у частих конфліктах та небажанні вести конструктивний діалог у молодих людей, неправильно сформовані сімейні цінності, які переносяться на молоду сім'ю і впливають на її подальший розвиток.

Соціально-психологічна категорія для молодих сімей визначається у вияві агресії, проявах різних видах насильства, невпевненістю у собі, напруженій та ворожій атмосфері в родині, психологічні розлади у зв'язку з воєнними діями, відсутність у базовій потребі безпеки, страх за життя та своє майбутнє.

Матеріально-економічні проблеми виявляються у безробітті, відсутності житла чи його належного стану для проживання, малозабезпеченість, відсутність коштів для отримання освіти, нерозуміння як розподіляти фінанси і поводитись з грошима.

І остання юридична категорія проблем, яка пов'язана з оформленням документів чи їх відсутністю, відсутність знань про свої права та обов'язки, що веде за собою відсутність навичок представляти свої інтереси в органах влади, також можуть бути проблеми влаштуванням у навчальні заклади.

Отже, на ситуацію в сім'ї можуть впливати і різноманітні чинники, які дестабілізують нормальне функціонування молодого сім'ї. Такими чинниками можуть бути з різних категорій проблематики, які були перелічені вище, але всі вони негативно впливають на крихку і несформовану молоду сім'ю і можуть послугувати причиною її розпаду, що в умовах сучасної України буде негативно впливати на демографічні показники.

2.2. Нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні в умовах війни

Право є одночасно і засобом гарантування свободи, і незамінним засобом обмеження рівня свободи та обсягу влади, що суперечить суспільним потребам та уявленням людей про добро і справедливість. Заборони та обмеження, що накладаються, повинні бути розумними з точки зору гарантування свободи, а отже, справедливими.

Оскільки Конституція України гарантує право на соціальний захист, доцільно розглянути законодавчі та нормативні документи і постанови, які гарантують реалізацію цього права. Законодавчу, нормативно-правову базу соціальної роботи в Україні, як і в усьому світі, визначають нормативно-правові акти.

Варто зазначити, що правові засади соціальної роботи в Україні регулюються не лише українськими законодавчими документами, а й міжнародними документами. Зокрема, правові засади соціальної роботи в Україні ґрунтуються на таких міжнародних документах як Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.), Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Нью-Йорк, 19 грудня 1966 р.).

Хоча соціальна робота в Україні регулюється міжнародним законодавством, вона має свої особливості, які розвиваються відповідно до

історичних подій, духовності, традицій і цінностей нашої країни. Тому рекомендується детальніше ознайомитися з українським законодавством щодо надання соціальних послуг.

Основний нормативно-правовий акт, що регулює основні поняття та засади шлюбу, обов'язки сімейних пар, майнові та немайнові відносини та обов'язки батьків щодо виховання дітей закріплені у Сімейному Кодексі України.

Закон України Про соціальні послуги від 17.01.2019 № 2671-VIII визначає права та обов'язки отримувачів соціальних послуг та працівників, які надають соціальні послуги, а також структуру та функціонування сфери соціальних послуг. Цей нормативно-правовий акт є основоположним у регулюванні надання соціальних послуг для всіх категорій клієнтів соціальної роботи.

Закон України Про основні засади молодіжної політики від 27.04.2021 № 1414-IX визначає мету, завдання, основні принципи, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантує участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики, визначає організаційно-правові засади створення та діяльності молодіжних та дитячих громадських інституцій. Стаття 20 закону визначає особливості підтримки молодих сімей в рамках молодіжної політики, держава зобов'язується сприяти зміцненню інституту сім'ї та формуванню сімейних цінностей, підтримувати молоді сім'ї які потрапили в складні життєві ситуації шляхом надання соціальних послуг, державної допомоги та пільг.

Через військовий конфлікт 27 квітня 2022 року набрав чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» від 14 квітня 2022 року № 2193-IX, яким:

– розширив повноваження військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування: військові адміністрації уповноважені здійснювати управління навчально-виховними закладами, закладами охорони здоров'я, культури,

фізичної культури і спорту, закладами соціального обслуговування, що належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними інтернатами та молодіжними організаціями організовує матеріально-технічне та фінансове забезпечення, у тому числі соціальне обслуговування організовує своє матеріально-технічне і фінансове забезпечення та регулює надання послуг, у тому числі соціальних послуг.

- змінив умови та порядок визначення середньомісячного сукупного доходу малозабезпеченій особі: для визначення середньомісячного сукупного доходу малозабезпечених осіб враховуються дані за три місяці до місяця, що передує місяцю звернення за призначенням соціальної послуги, але не більше двох разів.
- розширив права у прийнятті рішень надавачам соціальних послуг: надавачі соціальних послуг приймають рішення про надання соціальних послуг екстрено сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією; мають право приймати рішення про надання за рахунок бюджетних коштів інших соціальних послуг та/або іншим категоріям осіб, ніж передбачені частиною другою цієї статті.
- інша оплата соціальних послуг: всі соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів; середньомісячний дохід отримувачів соціальних послуг визначається шляхом автоматичної модифікації наявних даних для визначення права на соціальні послуги або диференційованих ставок у бюджеті.

У висновку можна зазначити, що виходячи з зазначеного вище законодавства можна визначити, що соціальні послуги в умовах війни мають надаватися екстрено, особливо сімей, що потрапити у складні життєві обставини через війну. Але, не дивлячись на війну, держава все одно залишається зацікавленою у зміцненні інституту сім'ї шляхом надавання соціальних послуг, державної допомоги та пільг. Тому держава гарантує захист прав та свобод молодих сімей, а також надання допомоги сім'ям, які цього потребують.

2.3. Організація надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні

Україна тривалий час не усвідомлювала, що соціальна політика, яка не працює на розвиток соціально-економічної системи як цілісного організму, не лише змінює економічну динаміку, а й спричиняє суттєві деформації соціально-економічного розвитку у стратегічній перспективі. Це вимагає комплексної соціальної стратегії, яка б пов'язувала макроекономічний та індивідуальний добробут.

Виявлення людей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, завжди було головним завданням соціального захисту. Особливо в умовах воєнного стану зволікання може коштувати життя. З початком війни соціальним службам довелося виконувати більше роботи. Частина соціальних працівників виїхали закордон, а тим, хто залишився, довелося взяти на себе подвійний тягар.

Надання допомоги людям, які потребують соціальних послуг, є обов'язком держави. Молода сім'я, яка звертається до соціальних служб за допомогою через те, що вона не може самостійно розв'язати конкретну соціальну, соціально-психологічну чи соціально-педагогічну проблему і потребує сторонньої допомоги. Вона зазнає соціального впливу з боку працівника соціальної служби з метою соціалізації, соціальної згуртованості тощо.

Молоді сім'ї, як одна з вразливих категорій, прийняла на себе великий удар після повномасштабного вторгнення. На молоді сім'ї держава покладається в першу чергу як відновлення людського ресурсу, українського генофонду і стабілізації демографічних показників. Також новоутворені родини стають осередком української ідентичності, цінним джерелом традицій і родинних цінностей для молодого покоління.

Тому соціальна робота в нашій країні має допомагати молодим українським сім'ям позбутися спогадів про війну, втрат і біль та сформувати

нові, радісні, добрі і позитивні цілі та цінності, в тому числі і для народження нового покоління вільних і щасливих українців.

Відповідно до закону, в умовах воєнного стану, якщо загальний порядок організації та надання соціальних послуг не може бути застосований, соціальні послуги мають надаватися в екстреному (кризовому) порядку. Така оперативна організація дозволяє швидко приймати рішення щодо надання соціальних послуг у надзвичайних ситуаціях [27].

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації по всій території України, соціально-економічне становище країни було на грані розпаду, на цю сферу політики був чи не найбільший тиск. З'явилося дуже багато громадян, які потрапили в страдні життєві ситуації, люди були позбавлені своєї базової потреби – відчуття безпеки. Страх за своє життя та життя своїх близьких та дітей спонукало суспільство до міграції до більш безпечних регіонів країни чи взагалі перетину кордону в пошуках нового життя в новій країні.

Такі події не могли не вплинути на систему надання соціальних послуг та на соціальну політику в цілому. Тому велика частина повноважень, які стосуються соціальних послуг перейшла безпосередньо до територіальних громад. Таке рішення було прийнято для забезпечення більшої доступності до послуг громадянам, які потребують допомоги.

Через великий масштаб проблем, які виникли після повномасштабної агресії експертна дискусія під час національного круглого столу «Розвиток соціальних послуг під час війни: виклики та можливості», який 30 червня 2023 року організувала та провела благодійна організація Благодійний фонд «Право на захист» за підтримки та сприяння Консорціуму Реагування (UKRAINE RESPONSE CONSORTIUM) під керівництвом Бюро гуманітарної допомоги ВНА і міжнародної благодійної організації ACTED, підкреслила брак поінформованості як одержувачів, так і надавачів соціальних послуг з ключових питань щодо соціальних послуг в Україні [30].

Дуже важливо проаналізувати, в яких напрямках надаються соціальні послуги для молодих сімей в умовах війни [22]:

- профілактичні: консультування, інформування, соціальна профілактика.
- кризові: екстрене (кризове) втручання; надання притулку.
- юридичні: оформлення документів, консультації з юристом.
- матеріальні: натуральна та грошова допомога.
- забезпечення зайнятості: допомога у працевлаштуванні

На регіональному та місцевому рівнях організацію та впровадження соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю здійснюють органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення віднесено вирішення питань надання соціальних послуг особам та сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, забезпечення утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (стаття 34).

Відповідно до статті 17 Закону України Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг різним категоріям населення покладається на районні, міські, селищні та сільські центри соціальних служб. Для виконання повноважень та реалізації безпосередньої соціальної роботи для молодих сімей на території громади, міста чи селища соціальними службами створюються [29]:

- стаціонарні служби, які займаються роботою із протидії відмови від новородженого, соціально-психологічною реабілітацією та соціальною адаптацією, а також надають притулок.
- денні служби, які здійснюють соціально-психологічну підтримку, соціальний супровід та соціальний патронаж і денний догляд за дітьми з інвалідністю, або тяжкохворими дітьми.

– бригади екстреного реагування, що екстренно реагує на виклики пов'язані з різними формами насилля.

У підручнику «Сучасні стратегії надання соціальних послуг» Т. Л. Опалюка виділяються ряд принципів, які є ключовими у наданні соціальних послуг, серед них доступність, повага та гідність до клієнтів соціальної роботи, конфіденційність. Дотримання таких принципів допоможе структурувати та розмежити відносини між надавачем соціальних послуг і клієнтом соціальної роботи [38].

З 16 лютого 2023 року в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери було впроваджено Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг. Відтепер надавачі соціальних послуг більше не зобов'язані подавати інформацію до Міністерства соціальної політики, реєстратори, які використовують програмний інструмент Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, самостійно вноситимуть інформацію про надавачів соціальних послуг до розділу «Надавачі соціальних послуг» Реєстру.

На сьогоднішній день реєстратори працюють в тестовому режимі з розділом отримувачів соціальних послуг в реєстрі. Після завершення тестового періоду ці реєстратори зможуть працювати в промисловому середовищі для внесення інформації про отримувачів соціальних послуг.

Паралельно Мінсоцполітики працює над розвитком ЄІССУ в частині створення електронного кабінету надавачів соціальних послуг для внесення інформації про надавачів соціальних послуг та отримувачів соціальних послуг [18].

Отже, на даному етапі розвитку соціальної сфери, враховуючи умови воєнного стану, державна політика активно розробляє варіанти діджиталізації сфери соціальних послуг. Такий підхід буде спрощувати процедуру подачі документів чи реєстрування клієнтів соціальної роботи для отримання соціальних послуг.

РОЗДІЛ 3

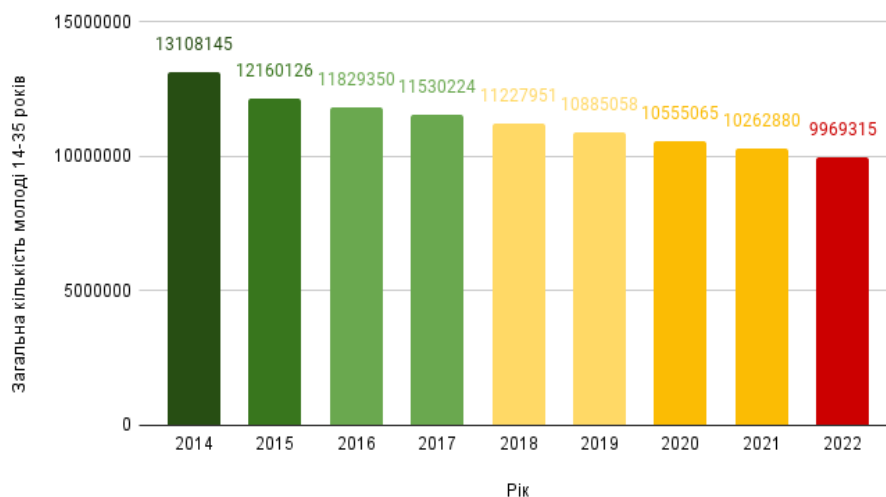
ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Сучасний стан надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні

Воєнні дії докорінно змінюють основні умови життя людей, залежно від типу завданої ними шкоди. Вони докорінно змінюють базові умови життя людей у специфічний, але завжди довгостроковий або довічний спосіб, залежно від типу завданої ними шкоди. Таким чином, у своєму людському вимірі катастрофи мають щонайменше три різні типи негативного впливу на функціонування людей. По-перше, катастрофи спричиняють психосоматичні, емоційні, когнітивні стани та хвороби як психологічну травму. По-друге, катастрофи руйнують базові умови життя. Іншими словами, вони завдають значної шкоди компонентам мікро-, мезо- та макросередовища, які люди сприймають як «свої». По-третє, катастрофи розривають соціальні та особисті зв'язки, залишаючи людей майже беззахисними та безпорадними [7].

Шлюб і сім'я як соціальні інститути знаходяться під безпосереднім впливом економічних перетворень суспільства. Війна на Україні з 2014 року не змогла не вплинути на підготовку молоді до вступу в шлюб, мотивацію до реєстрації шлюбного союзу, зміни в репродуктивних інструкціях. Еволюція шлюбу і сім'ї породжує безліч явищ в сучасному суспільстві, зокрема, збільшення частоти розлучень, зниження народжуваності нижче рівня, необхідного для простого відтворення населення.

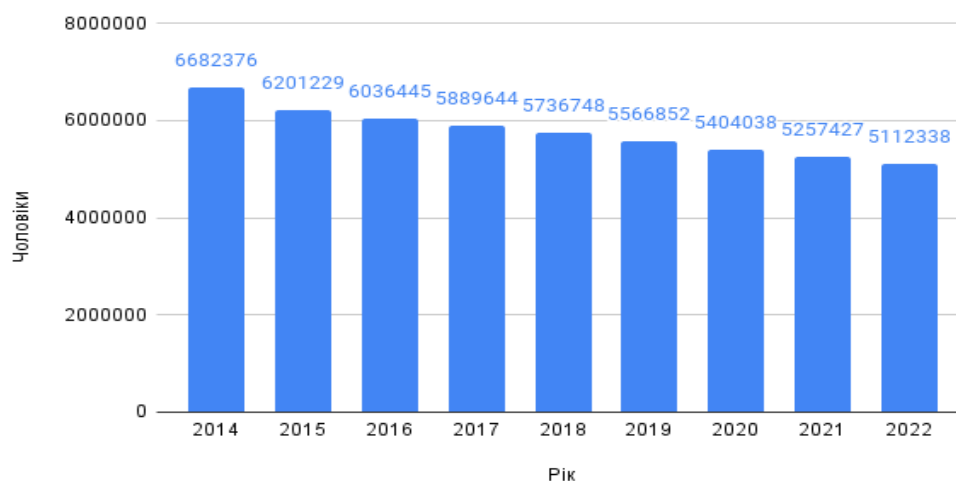
За даними Державної служби статистики України на базі статистичного збірника «Розподіл постійного населення України за статтю та віком станом на 1 січня 2022 року» можна сформулювати уявлення про загальну кількість молоді у містах та селах України від 14 до 35 років на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Загальна кількість молоді 14-35 років

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України [37]

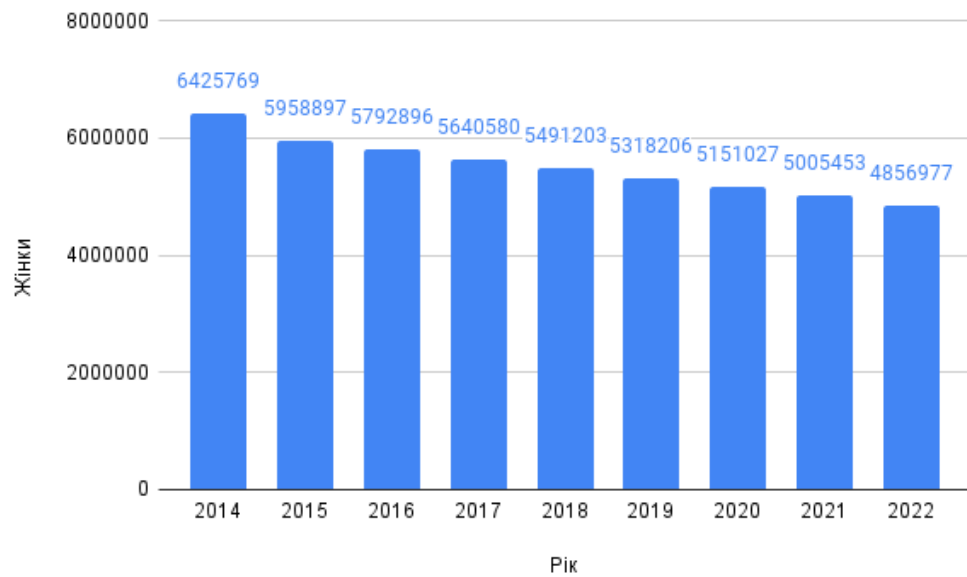
Відповідно до наявних даних можна зробити висновок, що кількість молоді з початку агресії Російської Федерації, тобто з 2014 року відчутно зменшувалась з кожним роком. Порівняно з 2014 загальна кількість громадян віком від 14 до 35 років на 1 січня 2022 року зменшилась на 3138830 осіб. Також на рисунку 3.2 і 3.3 можна подивитись статистичні данні молодого населення окремо чоловіків та жінок.

Рис. 3.2. Загальна чоловіків 14-35 років

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України [37]

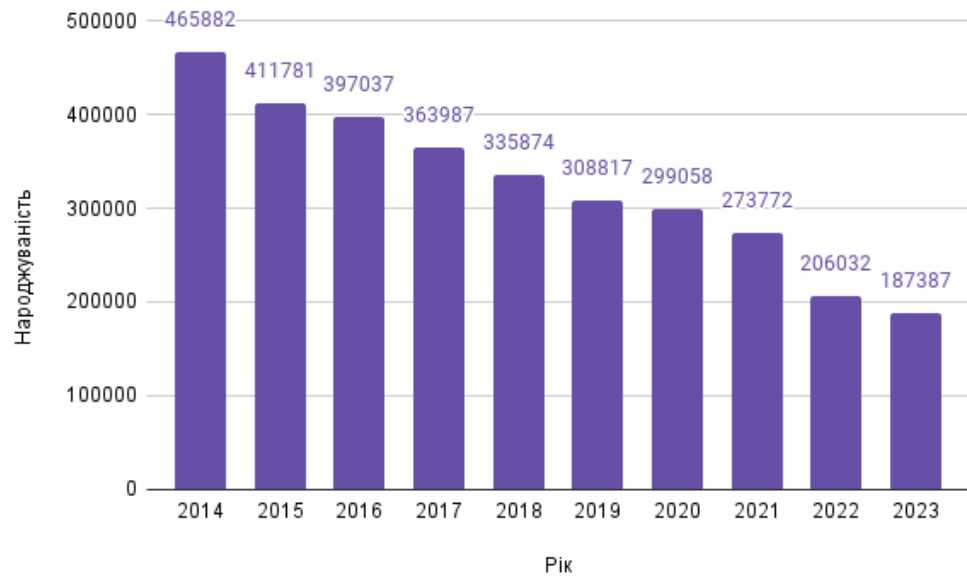

Рис. 3.3. Загальна кількість жінок 14-35 років

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України [37]

Беручи до уваги вище показані данні, то на момент 1 січня 2022 року молодих жінок в країні на 255361 менше ніж чоловіків, але можна зауважити, що після ескалації конфлікту 24 лютого 2022 року велика кількість чоловіків була мобілізована до лав збройних сил України. Точної статистики щодо кількості мобілізованих громадян не відомо, також як і невідомо скільки цивільних та військових загинуло після загострення конфлікту, але можна припустити, що нові статистичні данні можуть бути перехилені на більшу кількість жінок ніж чоловіків, через те, що за законодавством України обов'язковій мобілізації підлягають саме чоловіки.

Враховуючи вище зазначене припущення можна зробити наступне, що в майбутньому українського суспільства може бути суттєва проблема з демографією, статистика смертності буде рости, а народжуваності йти на спад. Молода сім'я є осередком народження нового покоління, тому важливо також подивитися на статистичні данні народжуваності в Україні з 2014 року. Переглянути данні можна на рисунку 3.4.

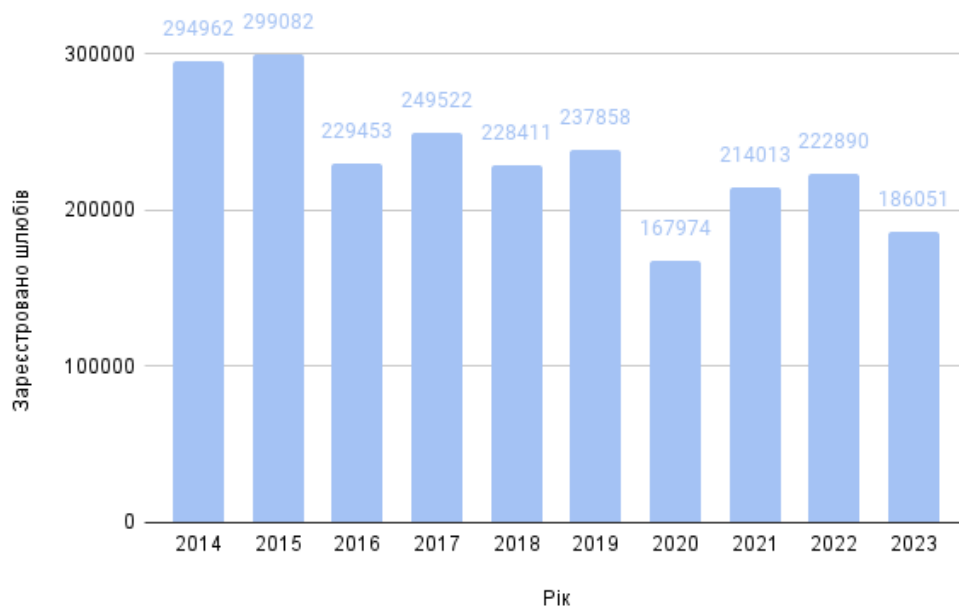

Рис. 3.4. Народжуваність

Джерело: Розроблено автором на основі даних Опендабот [1]

Статистичні данні говорять про те, що показник народжуваності стабільно зменшується, це може бути також наслідки війни і нестабільної ситуації в країні впродовж 10 років. А також зниження народжуваності означає, що на ринок праці виходить менше молодих людей. Це може призвести до нестачі робочої сили та негативно вплинути на економіку країни та продуктивність праці. У довгостроковій перспективі така тенденція може призвести до скорочення населення України, що знизить демографічний потенціал країни та її роль на міжнародній арені.

Ще одним важливим показником для молодої родини є данні про шлюб та розлучення. Вони є основою для розробки соціальної політики та програм підтримки сім'ї. Знання цих показників допомагає уряду та соціальним установам розробляти ефективні програми підтримки молодих сімей. Для початку пропоную переглянути загальну статистику шлюбу з 2014 по 2023 рік на рисунку 3.5.

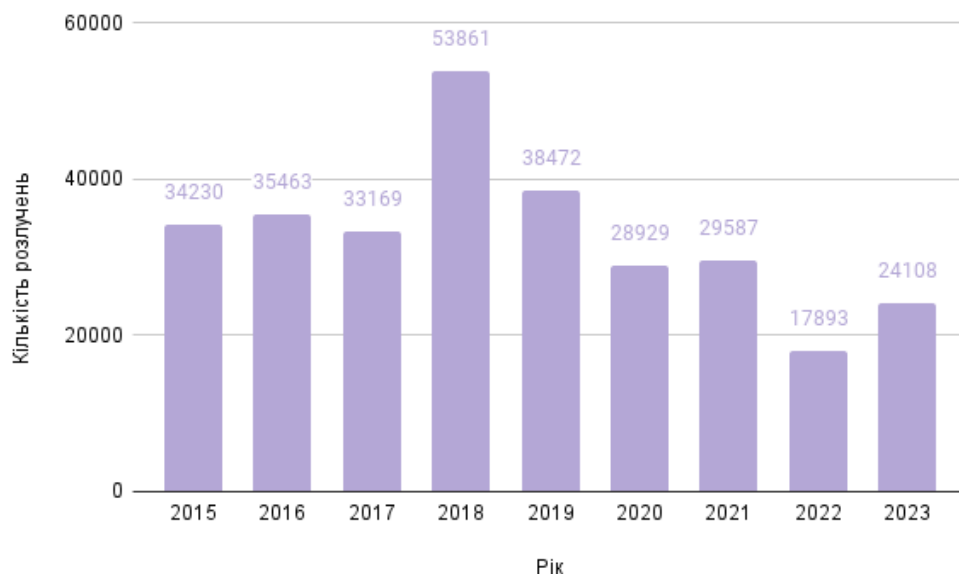

Рис. 3.5. Реєстрування шлюбів

Джерело: Розроблено автором на основі даних Опендабот [1]

На відміну від інших статистичних даних, які було розглянуто раніше, дані про реєстрацію шлюбу є нерівномірними і не вирізняються своєю стабільністю у зменшенні показників з кожним роком. Найменший показник реєстрації шлюбу датується 2020 роком, на такий низький результат могла повпливати пандемія COVID-19 та локдаун по всій країні. В 2022 році, не дивлячись на посилення військових дій кількість зареєстрованих шлюбів навіть більша за минулий 2021 рік, на рішення людей вступати у шлюб міг вплинути стрес і страх за своє життя та життя свого партнера. Наступним критерієм є статистика розлучень на рисунку 3.6.

Відповідно до цієї статистики можна помітити, що в 2022 році кількість розірвання шлюбних відносин найменша за розглянутий діапазон років, але вже в наступному році кількість розлучень суттєво зростає та не доходить до рівня минулих років, до ескалації збройної агресії. Зниження рівня життя у 2023 році та життя в постійному стресі могли призвести до складних життєвих конфліктів, коли невизначеність щодо майбутнього стала реальністю, такий досвідченої пари, не кажучи вже про молоду сім'ю.

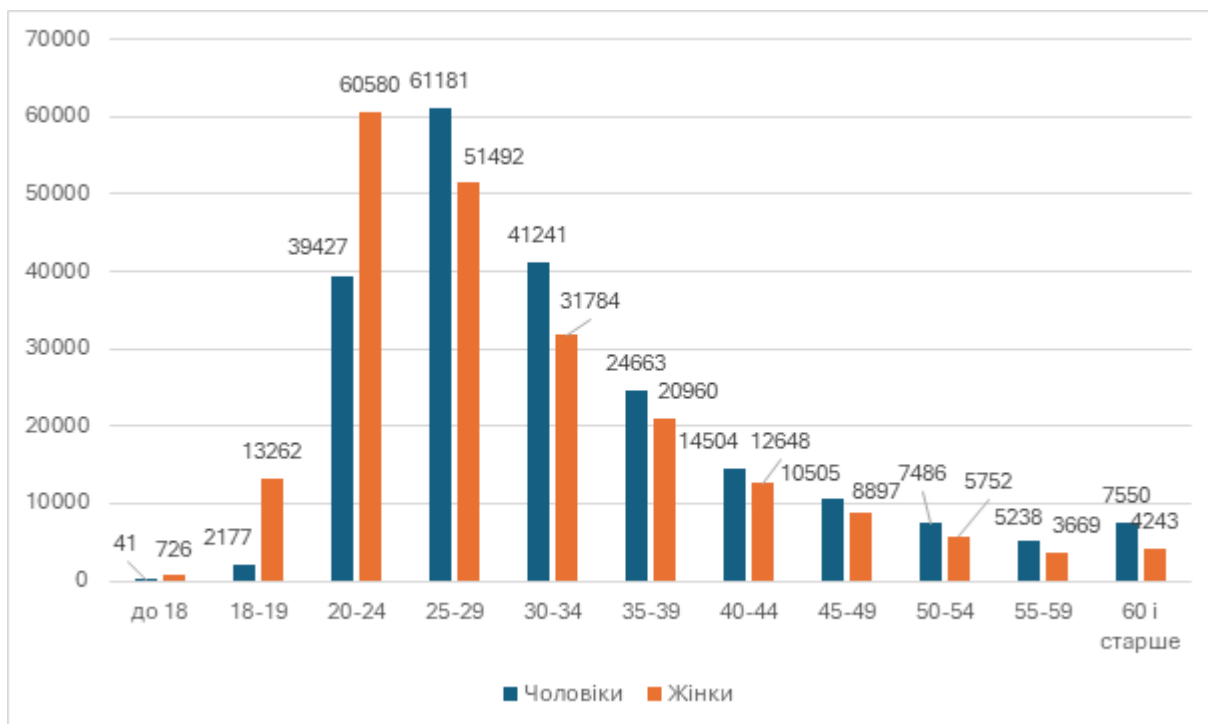
Рис. 3.6. Розірвання шлюбів

Джерело: Розроблено автором на основі даних Опендабот [1]

Якщо звернути увагу на кількість зареєстрованих шлюбів за віком подружжя у 2021 році за даними Державної служби статистики України (рис. 3.7.), то можна зауважити, що найбільша кількість шлюбів припадає саме на молоді сім'ї, якщо звертати увагу саме на параметр віку з визначення молодих сімей, яке було зазначено в минулих розділах.

Чим старше стає людина, тим менше вона виявляє бажання вступати в шлюб та будувати сімейні відносини. З віком фізична енергія і здоров'я можуть погіршуватися, що може негативно позначатися на бажанні налагодити нові відносини і починати новий етап свого життя або люди можуть відчувати, що у них недостатньо сил або здоров'я для підтримки нових відносин.

Культура та традиції, а також соціальні установки відіграють певну роль. У суспільстві нашої країни шлюб у зрілому віці вважається не найкращим часом для одруження, і такі люди можуть відчувати тиск або упередження щодо створення сім'ї пізніше в житті. А от для молодих людей суспільні установки кажуть все навпаки і молодість вважається найкращим часом для створення сім'ї.

Рис. 3.7. Кількість зареєстрованих шлюбів за віком подружжя у 2021 році

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України [37]

Якщо звернутися до результату звіту роботи Національної сервісної служби України за 2023 рік у додатку А, можна зробити припущення, що на сучасному етапі соціальні послуги більше звернені на допомогу саме сім'ям з дітьми, аніж безпосередньо молодим сім'ям, які не мають дітей. Така спрямованість саме на допомогу сім'ям з дітьми може бути обумовлена саме через демографічну ситуацію в країні. Як вже зазначалось вище народжуваність в Україні стрімко падає з кожним роком, в умовах війни така тенденція може продовжуватись і розвиватись.

Отож, допомогу дітям можна вважати більш пріоритетною, оскільки вона має вирішальне значення для майбутнього суспільства та їх вразливість і потребу участі в їх житті дорослої людини. У той же час підтримка молодих сімей також може бути частиною політики, спрямованої на забезпечення добробуту дітей, оскільки новоутворені сім'ї створюють сприятливі умови для їх виховання і нові тенденції у розвитку суспільства та нові сімейні традиції і цінності, що для

країни, яка знаходиться в кризі є частиною розвитку якісного суспільства і в подальшому розвиток самої країни.

У висновку до підрозділу можна зазначити, що в Україні складна демографічна ситуація, враховуючи Російську агресію, міграцію населення та нестабільну ситуацію в середині країни. Держава намагається покращити ситуацію шляхом соціальної допомоги саме дітям, але ключовим соціальним інститутом для народження і виховання дітей є саме сім'я. Виходячи з вище зазначених статистичних даних про вікову характеристику вступу в шлюб, то пік реєстрації шлюбу громадян відбувається з 20 по 29 років, що підпадає до категорії молодих сімей, тому соціальну політику краще спрямовувати на розвиток та допомогу молодим сім'ям.

3.2. Напрямки оптимізації надання соціальних послуг молодим сім'ям в Україні в умовах війни

Система соціального захисту є важливою складовою соціальної політики України. Її основною метою є забезпечення соціальної справедливості та підвищення якості життя громадян. Практика соціальної роботи є складною через різноманітні потреби навколишнього середовища в умовах воєнних дій та потреби молодих сімей. Зміцнюючи освіту в галузі соціальної роботи, сприяючи міждисциплінарній співпраці та збільшуючи ресурси для втручання в соціальну роботу, ми можемо допомогти створити більш стійкі громади та зробити внесок у мир і стабільність країни.

Дуже важливо, щоб люди були проінформовані про те, де і на яких умовах вони можуть отримати та скористатися соціальною допомогою. Для того, щоб усі цільові групи мали доступ до соціальних послуг, вкрай важливо подавати інформацію в різних форматах. Це включає в себе надання друкованих матеріалів для одних осіб, усне спілкування для інших і переклад мовою жестів для тих, хто цього потребує.

Засоби розповсюдження інформації про соціальні послуги мешканцям мають бути різними. Комусь вигідно використовувати ЗМІ як платформу, а комусь пріоритетом є спілкування через соціальні мережі. Крім того, є ті, хто вважає вкрай важливим отримувати інформацію безпосередньо від відповідного персоналу усно.

Існують різні способи поширення інформації про соціальні послуги серед широкої громадськості. Ці канали включають засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо та онлайн-видання. Крім того, ефективним засобом комунікації можуть бути інформаційні дошки, сайти та соціальні мережі. З цією метою також використовуються електронні канали та месенджери. Крім того, вирішальну роль в інформуванні громадськості відіграють працівники організації, що надає послуги. Інші організації, включаючи соціальні, медичні, освітні, громадські та поліцейські, також можуть сприяти поширенню інформації.

Оскільки інформаційні технології продовжують розвиватися, а соціальні проблеми загострюються, соціокультурні та політичні зміни, що відбуваються у світі, змушують нас розглядати соціальну рекламу як все більш важливий інструмент для просування соціально значущих ідей, вимог і настанов.

Важливість цього методу в сфері соціальної роботи полягає в його широкій сфері застосування та наголосі на профілактиці та реабілітації молодих сімей, що вимагає постійного вдосконалення інструментів, які використовуються для вирішення різноманітних соціальних проблем. Використання соціальної реклами як технологічного ресурсу в соціальній роботі в першу чергу виправдано її профілактичними можливостями, оскільки вона має силу формувати думки, переконання, ставлення та поведінку молодих сімей, таким чином запобігаючи погіршенню ситуації в суспільстві.

Варто відзначити, що процес інформування про соціальне забезпечення в умовах воєнного стану повинен проводитися якомога швидше для максимально

широкої аудиторії і забезпечувати доступ тільки до тих джерел, яким можна довіряти з офіційною перевіреною інформацією.

Щоб зробити це швидко необхідно трохи змінити спосіб надання інформації, для інформування населення про соціальні послуги під час війни. Тому найбільш важливими способами інформування населення про соціальні послуги в цей важкий час є публікація інформації в Інтернеті. Це дозволяє нам негайно інформувати громадськість та надавати перевірену та достовірну інформацію. Це дуже важливо для нас, тому що крім військових дій, держава веде інформаційну війну, супроводжувану масованими маніпулятивними атаками дезінформації.

В Україні спостерігається тенденція до реформування надання соціальних послуг. Соціальні служби все частіше стикаються з необхідністю підвищення ефективності своєї діяльності та оцінки індивідуальних потреб своїх клієнтів. У процесі надання соціальних послуг молодим сім'ям на поточному етапі спостерігається тенденція до зниження традиційної ролі держави в безпосередньому наданні соціальних послуг молодим сім'ям, він передбачає формування нових форм партнерства з представниками громадських організацій.

У контексті стратегії інтеграції України до європейської спільноти ефективним способом є приведення національної системи соціального захисту у відповідність до європейських стандартів та розвиток міжнародного співробітництва. Це дає можливість поділитися практичним досвідом та науковими знаннями для впровадження передових методів організації та надання якісних соціальних послуг. Навчання і перепідготовка кадрів, вдосконалення нормативно-правової бази і, в кінцевому підсумку, підвищення якості соціальних послуг у контексті міжнародного досвіду ефективність соціальної роботи та надання соціальних послуг молодим сім'ям, особливо тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації.

Неодмінною умовою підвищення ефективності соціального обслуговування є наявність необхідної відповідної мережі соціальних послуг та спеціалістів соціальних служб. В даному випадку постає питання оптимізації даної мережі, підвищення престижу соціальної роботи як суспільно корисної діяльності.

Одним з найважливіших напрямків діяльності на даний час є підтримку зайнятості та забезпечення стабільного економічного рівня сімей. Це передбачає створення робочих місць для молодих спеціалістів, надання можливостей для професійної підготовки та перепідготовки у разі потреби, підтримку молодого подружжя у розвитку та започаткуванні індивідуального підприємництва та інших видів підприємницької діяльності, створення рівних умов та можливостей для чоловіків і жінок на ринку праці, запровадження податкових пільг та соціальних виплат для молодих сімей, які займаються підприємницькою діяльністю, а також створення мінімальних економічних умов для інклюзивного розвитку.

Після початку повномасштабного вторгнення зазнали погіршення психічного здоров'я. Молода сім'я як основний осередок майбутнього країни, мають бути психічно здоровими і врівноваженими. Постійний стрес, військові дії, страх за своє життя та життя своїх близьких змушує людей знаходитись в постійній тривозі та напрузі. Життя в такому стані нестерпне, від постійних моральних страждань починаються проблеми з фізичним здоров'ям і ми вже не можемо розраховувати на молоду сім'ю як на сильний та потужний ресурс, здатний виховувати здорове майбутнє покоління, а також бути корисним для країни як працююче населення.

Важливо допомогти молодим сім'ям знайти спокій і психологічну рівновагу, навчити самотійно справлятися з тривожністю та стресовими ситуаціями. Але далеко не завжди люди можуть самотійно впоратися зі своїми психологічними проблемами, часто вони потребують сторонньої допомоги спеціалістів.

Психологічна допомога молодим сім'ям у воєнний час є невід'ємною частиною підтримки населення. Війна спричиняє серйозний стрес для всіх молодих сімей і призводить до низки ментальних проблем. Психологічна підтримка може допомогти молодим сім'ям зрозуміти і впоратися зі стресом та тривогою, пов'язаними з військовими подіями, забезпечити безпечне місце для вираження почуттів і емоцій, допомогти сім'ям вирішувати конфлікти, навчити ефективному самозахисту і стратегіям подолання стресу, допомога у подоланні посттравматичного стресового розладу та інших проблем психічного здоров'я, спричинених військовими подіями. Все це важливо для захисту психічного здоров'я молодих сімей та покращення якості їхнього життя у воєнний час.

Важко підвести статистику скільки населених пунктів вщент зруйновані російською агресією і скільки людей залишилося без даху над головою. Однією з базових потреб людини є безпека та комфортне середовище існування, але задовольнити цю потребу не маючи житла жодна людина не може. Для молоді родини вкрай гостро стоїть житлове питання ще з довоєнних часів, часто молоді люди мають бажання створити родину, але не мають фінансової спроможності придбати житло, тому доволі часто в нашій країні можна побачити як під одним дахом проживає молода родина зі своїми батьками.

Для молодих сімей дуже важливо мати власне житло, особливо на етапі становлення сімейного життя, коли створення власного простору може сприяти зміцненню сімейних стосунків і традицій. Окреме житло також забезпечує стабільність і фінансову незалежність, яка сприяє їхньому емоційному та психологічному благополуччю. Крім того, купівля власного житла – це інвестиція в майбутнє, яка дозволяє молодим сім'ям отримати важливе підґрунтя для добробуту, стабільності та розвитку.

Також у соціальну роботу стрімко і безповоротно впроваджується диджиталізація, подати заяву чи отримати довідку, зареєструватися на грантову програму через свій смартфон – це вже не плани на майбутнє, а наша українська реальність.

ВИСНОВКИ

Система надання соціальних послуг молодим сім'ям стикається з багатьма складними проблемами, які серйозно заважають їх ефективному функціонуванню. Враховуючи ці складні проблеми, важливо розуміти, що вирішення проблем системи надання соціальних послуг вимагає комплексного підходу.

Відповідно до розглянутих статистичних даних, треба звернути увагу на те, що молоді сім'ї частіше зустрічаються в нашій країні і тому так важливо приділяти їй увагу, аналізуючи їх проблематику та оперативно знаходячи варіанти їх вирішення.

Виявлення сучасних проблем в системі надання соціальних послуг молодим сім'ям дозволяє нам зосередитися на їх пріоритетному вирішенні. Необхідно проаналізувати причини цих проблем і визначити основні фактори, що впливають на них. Це допоможе знайти способи використання можливостей для вдосконалення та оптимізації системи.

В Україні спостерігається тенденція до реформування надання соціальних послуг, а також запровадження сучасних комп'ютерних технологій, тобто активна диджиталізація. Соціальні служби все частіше стикаються з необхідністю підвищення ефективності своєї діяльності та оцінки індивідуальних потреб своїх клієнтів у процесі надання соціальних послуг молодим сім'ям. Вивчення поточного стану організації соціальних послуг показує необхідність вдосконалення і координації роботи системи. Важливо враховувати зростаючі потреби, забезпечувати ефективне фінансування та розширювати доступ до соціальних послуг. Це покращить організаційну структуру та полегшить інтеграцію різних установ та організацій у системи надання послуг. Першочергове завдання-вирішити виявлену проблему, визначити причину її виникнення і розробити стратегію, це спрямує підвищення ефективності та якості соціальних послуг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/> (дата звернення: 31.05.2024).
2. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін.; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.
3. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Переваги застосування при врегулюванні сімейних конфліктів за участю військовослужбовців та членів їх сімей комбінованої примирної процедури медіації-консиліації. *Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни: збірник тез всеукраїнського круглого столу «Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни» (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року.* С. 15-17.
URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%A1%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%20%D0%9A%D1%80%20%D1%81%D1%82%202023.pdf#page=16>. (дата звернення: 18.02.2024).
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
5. Замашкіна О. Д. Комплексний підхід щодо соціальної підтримки молодих сімей. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково-методичний журнал.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. № 1-2. С. 77-85
6. Звіт про виконання Плану роботи Національної соціальної сервісної служби України на 2023 рік. URL: https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded-files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8

F_%D0%9F%D0%A0_2023%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf (дата звернення: 27.05.2024)

7. Карагодіна О.Г., Семигіна Т.В. Розвивальний потенціал досліджень у соціальній роботі. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (13 – 14 березня 2020 року, Київ). Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С. 49-52.

8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.03.2024)

9. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні XXI століття : стан, тенденції, шляхи вдосконалення : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.

10. Лукашевич М.П. Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посібник. К. : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.

11. Любецька М. М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. № 19. 2018. 109-116 с.

12. Михалкіна Р. Робота з молодими сім'ями, які потребують соціальної підтримки. *Актуальні проблеми соціальної сфери*. Електронна бібліотека Житомирського державного університету. 2017. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/25291> (дата звернення: 17.03.2024)

13. Молодіжна сімейна політика в Україні: монографія. За заг. наук. ред. Ничипоренко С.В. Умань: Видавець «Сочінський». 2011. 217 с.

14. Моргай Л. А., Олійник Н. М. Соціальна робота як невід'ємна складова сучасного суспільства. *Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни*: матеріали II-ої Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (Умань, 2 березня 2023 рік). С. 45-48.

15. Мушкевич М. І., Федоренко, Р. П., Дучимінська, Т. І., Магдисюк Л. І. Психологія молодшої сім'ї: монографія. Луцьк: Вежа-Друк. 2018. 235 с.
16. Організація наукової діяльності: Опорний конспект та методичні вказівки до виконання семінарських занять з дисципліни (змістовний модуль 1. Методологія та методи наукового дослідження) для здобувачів третього (освітньонаукового) денної та заочної форми навчання спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 051 – Економіка, 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність ОС «Доктор філософії» / укладачі В.В. Гоблик, Н.С. Ліба. – Мукачево: МДУ. 2021. 48 с.
17. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів. За ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
18. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики в Україні. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/reestr-nadavachiv-socialnih-poslug.html> (дата звернення: 30.05.2024)
19. Панов, І. В. Забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. №2 (46). 2023. С. 203-214.
20. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю: навч. посіб. Київ: Компринт, 2023. 449 с.
21. Пилипенко Я. С. Демаркація понять воєнний конфлікт, збройний конфлікт та війна. *Вісник Національного технічного університету України. Київський політехнічний інститут. Політологія. Соціологія. Право* (1-2). 2017. С. 143-146.
22. Підвальна, Ю. Особливості соціальної роботи та соціального обслуговування молодих сімей. *Ввічливість. Humanitas*. №1. С. 94-100.
23. Полівко Л. Ю., Савченко Д. С. Вплив сімейного виховання на розвиток особистості підлітка. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: Методологія та технології*. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. 2022.

C. 57-60.

URL: https://www.researchgate.net/publication/361254166_Rol_socialnih_poslug_u_rozvitku_ta_zahisti_ditini (дата звернення: 16.03.2024)

24. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях: Закон України від 14.04.2022 № 2193-IX. Дата оновлення: 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> (дата звернення: 09.04.2024).

25. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Дата оновлення: 18.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.04.2024)

26. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 09.04.2024).

27. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 19.10.2023. Дата оновлення: 18.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.05.2024).

28. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 06.05.2024).

29. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 30.04.2024)

30. Розвиток соціальних послуг під час війни. URL: https://r2p.org.ua/storage/documents/73c6d24b0db41d1b87296303a1250a19bf4cf7d5_original.pdf (дата звернення: 16.04.2024).

31. Семигіна Т. В. Військовий конфлікт в Україні: виклики та можливості для соціальної роботи. *Україна в сучасному світі: виклики і*

можливості. 36. тез Міжнарод. наукової конференції викладачів, аспірантів і студентів – К.: Акад. праці, соц. відносин і туризму, 2016. С. 10-12. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/theses_1.pdf#page=10 (дата звернення: 09.05.2024)

32. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму. 2020. 275 с.

33. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 10.03.2024)

34. Слюсар Л. Українська сім'я в умовах війни. *Демографія та соціальна економіка*. № 2 (52). Видавець: ВД «Академперіодика» НАН України. 2023. С. 3-20.

35. Соціальна педагогіка: Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. За ред. проф. А. Й. Капської. К.: Центр учбової літератури. 2010. 488 с.

36. Становище молоді в Україні 2019 URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf> (дата звернення: 20.05.2024).

37. Статистичний щорічник України 2021 рік. *Державна служба статистики України*. 444 с.

38. Сучасні стратегії надання соціальних послуг: навчально-методичний посібник. Автор-укладач Т. Л. Опалюк. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2020. 118 с.

39. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макєєва. Київ: Інститут соціології НАН України. 2022. 410 с.

40. Харламов М.І. Соціальна робота: Курс лекцій. – Х.: НУЦЗУ, 2013. 96 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/5072/1/%D0%A1%D>

0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%
D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%9A%D1%83%
D1%80%D1%81%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%
20.pdf (дата звернення: 08.03.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

**Звіт про виконання Плану роботи Національної соціальної сервісної
служби України на 2023 рік [6]**

№ п/п	Завдання	Результат виконання
1	Монетизація одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» у 2020 – 2023 роках	<p>Проведено перерахування грошової компенсації вартості одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» на загальну суму 1 028 700 266,74 грн.</p> <p>Станом на 01.01.2024 поставлено «пакунків малюка» до закладів охорони здоров'я та місцевих структурних підрозділів з питань соціального захисту населення 46,67 тис. шт.</p>
2	Виплата вартості послуги «муніципальна няня»	1061 особі призначено компенсацію на 1209 дітей загальної суми 81471,02 тис. грн.
3	Оздоровлення та відпочинок дітей	<p>Заплановано спрямувати на оздоровлення та відпочинок дітей понад 746,6 млн грн за кошти обласних та місцевих бюджетів, з яких використано понад 557,4 млн грн. Станом на 01.01.2024 року в літній період 55 дитячих закладів надавали послуги з оздоровлення. У 2022 році працювали 27 таких закладів. Обласними військовими адміністраціями організовано роботу 1 230 дитячих закладів щодо надання відпочинкових послуг (з них: 1 216 закладів відпочинку з денною формою перебування дітей; 1 –</p>

Продовження додатку А

		позаміський; 7 – праці та відпочинку; 6 – наметові табори). Для порівняння, у 2022 році працювали 198 таких закладів. Станом на 31.12.2023 року забезпечено оздоровленням та відпочинком 258,4 тис. дітей, з них: оздоровленням – 39,6 тис. дітей; відпочинком – 218,7 тис. дітей.
4	Моніторинг програм задоволення потреб осіб /сімей у соціальних послугах	Було проаналізовано інформацію від 1 323 територіальних громад стосовно наявності в затверджених місцевих програмах соціально-економічного розвитку положень (заходів) щодо забезпечення надання соціальних послуг особам/сім'ям вразливих категорій відповідно до їх потреб.
5	Моніторинг призначення державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю, малозабезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми	Станом на 01.12.2023 державні соціальні допомоги одержують близько 1,6 млн сімей, з них: 721,4 тис. сімей – отримують державну допомогу сім'ям з дітьми; 179,2 тис. сімей – отримують допомогу по малозабезпеченості.